

BOŽIDAR RAŠICA
(1912–1992)

Dopisni član Hrvatske akademije, sveučilišni profesor, publicist–esejist arhitekture, slikar, scenograf, svjetski putnik, a po školovanju arhitekt i urbanist – aktivan do kraja životnog puta – preselio se u »vječne poljane«. Otela nam ga je neumitna ljudska smrtnost iz kruga obitelji, mnogobrojnih prijatelja i štovatelja, suradnika i nasljednika katedre, kolega i studenata. Svi su ga duboko cijenili i silno voljeli njegovu duhovitost, nemir, borbenost i zaljubljenost u sve varijante likovne umjetnosti.

Nemiran i temperamentan sudbinski tok kao da ga prati od samog rođenja. Rođen u Ljubljani, kao dječak od 7 godina vraća se s roditeljima u njihov rodni grad Dubrovnik. Već u gimnazijskim danima bavi se uz slikarstvo literaturom moderne arhitekture, skicira na terenima Dubrovnika i okolice one, svim likovnjacima kao i laicima toliko uzbudljive scene, bilo gdje drugdje neponovljivog ambijenta, organizira dvije avangardne izložbe. Nakon mature 1932. godine najprije studira u Rimu (»Scuola Superiore di Architettura«), napušta studij zbog sve manje liberalne nekoć internacionalne atmosfere, nastavlja studij u Beogradu, gdje ga odbija tadašnja božartistička atmosfera, 1935. upisuje Arhitektonski odsjek Tehničkog fakulteta u Zagrebu. Godine 1937/38. studira u Varšavi gdje i radi u atelijeru arhitekta Pasczkowskog, godine 1939. opet u Zagrebu radi kod arhitekta Hribara i Iblera i diplomira 1942. na Tehničkom fakultetu u Zagrebu. Za vrijeme rata orijentirao je svoju aktivnost na teoretske studije arhitekture i slikarstvo. Poslije rata sudjeluje na urbanističkim zadacima Rijeke, Zadra i Lozovca (suradnja s arhitektima Kovačićem i Strižićem), u organizaciji Ministarstva građevine i Arhitektonskog biroa APZ-a, a u vrijeme mobilizacije stručnjaka za Republiku BiH dodijeljen je Ministarstvu građevina u Sarajevu kao rukovodilac urbanističke grupe, za koji rad dobiva povelju i nagradu Ministarstva građevina u Sarajevu.

Kao glavni projektant Arhitektonskog biroa Sekretarijata unutrašnjih poslova u Zagrebu radi 1948–1951. na nizu projekata i izvedbi, od kojih je najznačajniji Vatrogasna škola u Zagrebu, 1952–1954. je slobodan arhitekt »Zadruga arhitekt«,

Božidar Rašica

ali istovremeno nastavnik na Akademiji primijenjenih umjetnosti i 1955. na Akademiji za kazališnu umjetnost, 1954–1966. je glavni projektant i direktor Arhitektonskog projektnog biroa »Rašica«. U tih 12 godina projektirao je i realizirao uz svoje suradnike niz stambenih, izložbenih, školskih i urbanističkih projekata, što su sve bila značajna ostvarenja za razvitak hrvatske arhitekture i gdje se istakao kao stručnjak visokog stupnja u uspješnom vođenju poslova arhitektonske struke. S projektiranjem triju vila u Ženevi, jedne u Washingtonu i stambenog objekta u Milanu zapažen je u inozemstvu, a možda još i više po scenografijama i sudjelovanjima na arhitektonskim kongresima (1953. CTA, 1956. CIAM u Dubrovniku, ITI u New Yorku i Montrealu).

Godine 1966. je na temelju raspisanog natječaja, izvršene habilitacije i pokusnog predavanja postavljen za izvanrednog profesora Arhitektonskog fakulteta za predmet arhitektonsko projektiranje, kad započinje, reklo bi se, nešto smirenija karijera sveučilišnog pedagoga, ali uz nju razvio je svoju svestranu likovnu djelatnost – slikarske izložbe, kazališne scenografije, sudjelovanje na arhitektonskim kongresima, u mnogobrojnim arhitektonskim natjecajima uz iscrpne dužnosti na fakultetu, kao što su uz redovita predavanja i vježbe, komisijski ispiti, diplomski ispiti, kvalifikacijski ispiti i članstvo u Savjetu Fakulteta. Iste godine kad je postavljen za nastavnika na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu, obavlja programske studije za obnovu Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu, član je komisije za urbanistički plan Lapada i Gruža, a 1967. je član delegacije na kongresu u New Yorku i simpoziju u Montrealu s temom »Stari i novi teatar«. Iste godine proučava Ženevsku operu i Eksperimentalno kazalište u Zürichu.

Adaptacija HNK bio je zadatak veoma komplicirane tehnologije, otežan postojećom zastarjelom zgradom, koju je trebalo obnoviti za suvremena scenska i gledališna rješenja i konstrukcije, a sačuvati spomeničku vrijednost. Zgrada je osposobljena za moderne funkcije uz kudikamo pogodnije uvjete i sigurnost za izvođače i publiku, te dodatne interijere za društvenost publike u stankama.

Postavio je četrdesetak scenografija, od maštovite Šulekove »Oluje« do maestoznog Verdijeva »Nabucca«, od Zagreba, Dubrovnika, Splita i Trsta do Londona i Berlina. Zagrebačko je kazalište gostovalo s njegovim scenografijama u Parizu, Berlinu, Napulju, Rotterdamu, Utrechtu, Haagu, Oslu, Tokiju i Osaki. Senzibilne komponente kreatora Boška Rašice dolaze upravo do najpotpunijeg izraza u scenskim kompozicijama uz istančan ukus i kulturu, kao što se kod studije i realizacije kazališnih kuća (1976. Narodno kazalište u Splitu) pokazao najviši stupanj profesionalnog znanja, invencije i profinjenosti. U svezi s tim praktičnim radom održao je 1961. godine u Parizu (»Théâtre des Nations«) predavanje »Arhitektonska strukturalnost ideje i forme u scenografiji«, te 1963. u Londonu (Covent Garden) »Suvremena interpretacija scenske opreme«.

I slikarstvo – staru ljubav iz najmlađih dana – nikad nije napuštao. Od izložbe »Exata« u Parizu (»Salon des réalités nouvelles«) i s istom skupinom 1953. u Zagrebu (preneseno u Rijeku i Beograd), izložbe suvremenog slikarstva u Dubrov-

niku 1955. i Zagrebačkog trijenala, jubilarne izložbe Umjetničkog paviljona 1961, 1970 i 1971. do međunarodne izložbe u Londonu 1971. Ukupno oko 18 izložbi. Tome treba probrojiti sudjelovanje na 8 kongresa u zemlji i inozemstvu, mnoštvo znanstvenih publikacija u nas i u inozemstvu iz područja teorije i prakse arhitekture i urbanizma, jednako toliko publikacija drugih autora o Bošku Rašici, desetak prvih nagrada na arhitektonskim natjecajima, četiri treće nagrade i nekoliko otkupa kao i niz internih pozvanih natječaja. Treba spomenuti njegov rad na fakultetu u svojstvu predstojnika Zavoda za društvenu djelatnost (1970–1974), funkciju dekana 1978. (1979. se zahvalio na toj dužnosti zbog bolesti), te predavanja izvan fakulteta, kao i na Saobraćajnom studiju »Grafičke komunikacije« 1974/5, pošto je 1972. godine izabran za redovitog profesora. Obilježja njegovih znanstvenih radova su istraživanja i otkrivanje novih činjenica i načela, koji dovode do proširenja spoznaje i usavršavanje metodike rada u arhitekturi i urbanizmu.

Svemu tome treba dodati oko 80 projekata od kojih je preko polovice realizirano. Naravno, nisu izostala ni priznanja, odlikovanja, spomenice, povelje i nagrade – od Ministarstva građevina Bosne i Hercegovine 1946, Zagrebačkog trijenala 1955, inženjera i tehničara 1959, kazališta u Novom Sadu 1960, povelja Saveza arhitekata Hrvatske 1945–1965, ordena sa srebrnim vijencem 1969, nagrade Hrvatskog narodnog kazališta 1969. i spomenice Opere istoimenoga kazališta 1971. do 1974. Ministarstvo prosvjete Republike Francuske imenovalo ga je »Viteзом« (Chevalier dans l'Ordre des Palmes Académiques) zbog zasluga za francusku kulturu.

Djelo Božidara Rašice dakle obuhvaća široko područje arhitekture, urbanizma, likovnog i scenskog stvaralaštva. Njegovi se projekti odlikuju funkcionalnom i konstruktivnom jasnoćom, dosljednom primjenom racionalnog i modularnog sustava kao podloge jasnoći oblikovnog ritma arhitektonskog korpusa. Slikarstvo, scenografija i kostimografija pak potcrtavaju Rašičin živ i temperamentan jezik, širok raspon stvaralaštva likovnog umjetnika od otkrivanja velikih djela prošlosti u Rimu kad je prvi put osjetio raskoš umjetničkog djela i vratio se kulturno obogaćen u svoju zemlju do kreiranja vlastite metode i sinteze. Nakon umirovljenja 1982. ostao je stalan posjetilac svoje katedre i djelatan likovni i kulturni pregalac grada Zagreba.

Sena Sekulić–Gvozdanović